

1 Co znamená pojem „rodičovská odpovědnost“ v praxi? Jaká jsou práva a povinnosti osoby s rodičovskou odpovědností?

Rodičovská odpovědnost je právní mechanismus ochrany a zastupování dítěte až do doby jeho zletilosti či nabytí svéprávnosti. Vztahuje se na osobu a jmění dítěte. Rodičovská odpovědnost upravují články 371 až 387b a článek 203 občanského zákoníku (*Code civil*).

Rodičovskou odpovědnost vykonávají automaticky zákonní rodiče, tj. osoby, jež jsou považovány za rodiče ze zákona z důvodu otcovství, mateřství či společného mateřství, jsou-li takové vztahy dány pokrevním příbuzenstvím, adopcí nebo zákonem. Pokud biologičtí rodiče nejsou právně uznáni jako rodiče ze zákona, nejsou osobami s rodičovskou odpovědností.

Dítě podléhá rodičovské odpovědnosti až do své zletilosti (18 let), nebo až do přiznání jeho svéprávnosti. Rodičům přísluší rozhodovat o ubytování dítěte, o zajištění jeho výživy, o péči o jeho zdraví, o dohledu nad dítětem, o jeho výchově, vzdělání nebo rozvoji (článek 203 občanského zákoníku).

V rámci práv a povinností rodičovské odpovědnosti se rozlišuje odpovědnost za osobu dítěte, správu jeho jmění a některá oprávnění plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Odpovědnost za osobu dítěte se dále dělí na „právo na péči o dítě“, které spočívá v tom, že rodič „žije“ s dítětem (tedy stará se o dítě, dohlíží na něj, přijímá výchovná rozhodnutí, která souvisejí s tím, že dítě se nachází v domácnosti rodiče), a na právo na výchovu (která spočívá v tom, že přijímá rozhodnutí spojená se zajištěním výživy, s výchovou a se vzděláním dítěte). Co se týče správy jmění dítěte, rozlišuje se mezi právem na vlastní správu jmění dítěte a právem na užívání jmění dítěte podle zákona. Zvláštní oprávnění se vztahují na práva a povinnosti rodičů spojená se sňatkem dítěte, s jeho adopcí a s přiznáním zletilosti dítěti.

2 Kdo obvykle nese rodičovskou odpovědnost vůči nezletilému?

Běžně vykonávají rodičovskou odpovědnost za nezletilé dítě společně oba rodiče dítěte. Bez ohledu na to, zda rodiče spolu žijí, nebo nežijí, zda jsou sezdáni, či nejsou sezdáni, zda je určen vztah dítěte ke každému z nich, vykonávají společně (jeden i druhý) různá oprávnění plynoucí z rodičovské odpovědnosti (články 373 a 374 občanského zákoníku).

Pokud není určen vztah dítěte k jednomu z rodičů nebo pokud jeden z nich zemřel, je nepřítomen nebo není schopen vyjádřit svou vůli, vykonává druhý rodič tuto odpovědnost sám.

V případě třetích stran se má (v dobré víře) za to, že každý z rodičů jedná se souhlasem druhého rodiče, vykonává-li sám úkon rodičovské odpovědnosti (článek 373 občanského zákoníku).

Neexistuje-li dohoda rodičů o zajištění bydlení dítěte, o závažných rozhodnutích týkajících se jeho zdraví, výchovy, vzdělání, trávení volného času a o jeho náboženském a filozofickém přesvědčení, může soud svěřit výlučný výkon rodičovské odpovědnosti jednomu z rodičů.

V tomto případě si druhý rodič zachovává podle stanovených podmínek 1) právo na dohled, tedy má právo, aby byl i nadále informován o poměrech dítěte, a právo obrátit se na příslušný soud v rodinných věcech, má-li za to, že druhý rodič nebere ohled na zájem dítěte; 2) právo na osobní styk. Tento styk mu může být zamítnut pouze z velmi závažných důvodů (článek 374 občanského zákoníku).

3 Pokud rodiče nejsou způsobilí nebo si nepřejí nést rodičovskou odpovědnost vůči svým dětem, je možné místo nich jmenovat jinou osobu?

Pokud ani otec, ani matka nejsou schopni vykonávat rodičovskou odpovědnost, je dán důvod k zahájení řízení o ustanovení opatrovníka (článek 375 občanského zákoníku).

4 Jestliže jsou rodiče rozvedeni nebo žijí odděleně, jak se stanoví rodičovská odpovědnost pro budoucnost?

Rozluka nebo rozvod manželů nemá v zásadě dopad na pravidla přiznávání rodičovské odpovědnosti. Zákonná zásada spočívá ve společném vykonávání rodičovské odpovědnosti oběma rodiči dítěte (srov. bod 2). To znamená, že oba rodiče vykonávají i nadále práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti a žádný z rodičů nemůže sám o sobě přijmout rozhodnutí, které by bránilo druhému rodiči, aby vykonával svá vlastní oprávnění. Musí tedy získat souhlas druhého rodiče, a pokud jej nemá, nemůže jednat. Nicméně například, co se týče ubytování dítěte, rodič, u kterého se dítě nachází, bude přijímat v tuto dobu rozhodnutí týkající se časového rozvrhu, pravidel chování atd.

Rodiče se mohou dohodnout na podrobné úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti s ohledem na zájem dítěte.

Není-li tomu tak, budou se muset obrátit na soud v rodinných věcech. Lze rozhodnout o tom, že výlučný výkon rodičovské odpovědnosti bude svěřen jednomu z rodičů (viz bod 2).

Je třeba určit podrobnou úpravu, pokud jde o ubytování dítěte, místa, kde bude zapsáno v evidenci obyvatel, a podrobnou úpravu příspěvku rodičů na zajištění výživy, na výchovu a vzdělání dítěte.

5 Jestliže se rodiče dohodnou na otázkách rodičovské odpovědnosti, jaké náležitosti musí splnit, aby tato dohoda byla právně závazná?

Rodiče nejsou povinni se dostavovat k soudu v rodinných věcech a mohou uzavřít soukromoprávní dohodu, která bude upravovat otázku rodičovské odpovědnosti vůči dítěti. Aby získali pomoc v tomto ohledu, mohou se rodiče kdykoliv, a to i v průběhu řízení, obrátit na akreditovaného mediátora, který byl vyškolen k tomuto účelu (advokáta, notáře nebo jiného akreditovaného mediátora) (článek 1730 soudního řádu (*Code judiciaire*)).

Pokud si přejí, aby bylo případně možné zajistit vykonání tohoto rozhodnutí, musí předložit tuto dohodu příslušnému soudu v rodinných věcech, který přezkoumá, zda byl zohledněn zájem dítěte.

V případě rozvodu manželství z důvodu nenapravitelného rozvratu (viz list „Rozvod – Belgie“) mohou rodiče kdykoliv během řízení požádat soud v rodinných věcech, aby schválil dohodu o předběžných opatřeních týkajících se dětí. Soud může zamítnout její schválení, pokud je tato dohoda v rozporu se zájmem dětí.

V případě rozvodu na základě vzájemného souhlasu (viz list „Rozvod – Belgie“) musí účastníci uvést ve svých dohodách předcházejících rozvodu opatření týkající se rodičovské odpovědnosti (vykonávání rodičovské odpovědnosti, právo na osobní styk, správu majetku dítěte) a konkrétní podmínky příspěvku každého z nich na zajištění výživy, na výchovu, zdravotní péči, vzdělávání a rozvoj dítěte po dobu rozvodového řízení a po něm. Nejvyšší státní zástupce (*procureur du Roi*) vydá stanovisko a soud pro rodinné věci může nechat zrušit nebo pozměnit ustanovení odlišná od zájmu nezletilých dětí. Soud pro rodinné věci vyhláší rozvod a schvaluje dohody týkající se nezletilých dětí.

6 Jestliže se rodiče nedohodnou o otázkách rodičovské odpovědnosti, jaké jsou alternativní prostředky pro vyřešení sporu bez účasti soudu?

Jakmile je podán návrh, vedoucí soudní kanceláře informuje účastníky o možnosti využít mediace, o možnosti smíru či o každém dalším způsobu smírného řešení rozporů (čl. 1253c odst. 1 soudního řádu). Nadto může soud kdykoliv navrhnout účastníkům, aby zvážili, zda je možný smír nebo mediace, a na

základě dohody účastníků věc odložit, aby umožnil účastníkům zvážit, zda mohou být uzavřeny dohody, či zda jim může nabídnout řešení mediace, anebo postoupit věc senátu pro smírné řešení (čl. 1253c odst. 3 soudního řádu).

V případě dohody účastníků soud tuto dohodu schválí, pokud nebude zjevně v rozporu se zájmy dítěte (čl. 1253c odst. 2 soudního řádu).

Kterýkoli účastník může rovněž navrhnout využití mediace nezávisle na probíhajícím soudním řízení (článek 1730 soudního řádu). Dohoda, které bylo dosaženo za pomoci schváleného mediátora, může být rovněž předmětem schválení za výše uvedených podmínek.

Konečně, účastníci si mohou vždy vyžádat konzultaci se znalci (sociálním pracovníkem, psychologem, dětským psychiatrem), aby získali odborné vyjádření, nebo mohou požadovat, aby byl v rámci soudního řízení jmenován znalec. V rámci výše uvedeného řízení se může nejvyšší státní zástupce obrátit na sociální službu, aby získal informace týkající se dětí, a soud v rodinných věcech bere ohled na názor vyjádřený dětmi (čl. 1253c odst. 6 soudního řádu).

7 Jestliže se rodiče obrátí na soud, o jakých otázkách týkajících se nezletilého může soud rozhodnout?

Nedošlo-li k dohodě, v případě, že dohoda mezi rodiči je jen částečná, nebo pokud je dohoda v rozporu se zájmem dítěte, rozhodne o výkonu rodičovské odpovědnosti soud pro rodinné věci, který zohlední přání vyjádřená rodiči, dítětem, pokud je ve věku, že tak může učinit, poměry a okolnosti daného případu. Soud řeší tyto otázky:

– společný nebo výlučný výkon rodičovské odpovědnosti (viz bod 2),

– místo, kde je dítě primárně zapsáno v evidenci obyvatelstva (= jeho bydliště),

– podrobnou úpravu jeho ubytování (nedošlo-li k dohodě, upřednostňuje se v případě společné rodičovské odpovědnosti zajištění střídavé výchovy, pokud o to alespoň jeden z rodičů žádá. Jestliže to však není nejvhodnější uspořádání, lze uvažovat o rozšíření pobytu ve druhém místě bydliště, nebo o jiném uspořádání. Soud pro rodinné věci bere ohled na konkrétní okolnosti a zájem dítěte a rodičů),

– příspěvek na výživu (každý rodič je povinen nést v poměru ke svým schopnostem náklady týkající se ubytování dítěte, zajištění jeho výživy, zdravotní péče o dítě, dohledu nad dítětem, jeho výchovy, vzdělání a rozvoje).

Soud pro rodinné věci může být rovněž vyzván, aby rozhodl o výchově a vzdělání dítěte. Účastníci se mohou na něj dále obrátit, pokud jde o konkrétní otázky, jako jsou rozdělení doby prázdnin mezi rodiče, sdílení určitých nákladů, zápis do školy atd. To závisí na konkrétní věci.

8 Jestliže soud rozhodne o svěřeni dítěte do péče výlučně jednomu z rodičů, znamená to, že tento rodič může rozhodovat o všem, co se tohoto dítěte týká, aniž by to musel konzultovat s druhým rodičem?

Skutečnost, že jeden z rodičů je nositelem výlučné rodičovské odpovědnosti, nepředstavuje naprostou volnost, pokud jde o rozhodnutí týkající se dítěte. Je třeba vzít v úvahu to, co bylo v daném případě dohodnuto. Navíc (srov. bod 2) si druhý rodič ponechává právo dohlížet nad výchovou dítěte.

Přestěhování s dítětem, aniž by o tom byl uvědoměn druhý rodič, může mít dopad na ubytování dítěte, na právo na osobní styk atd. V tomto případě se strana, která nebyla uvědoměna, nebo která nesouhlasí, může obrátit na soud pro rodinné věci (článek 374 a 387a občanského zákoníku) nebo v absolutně naléhavých případech na soudce příslušného pro rozhodování o předběžných opatřeních (čl. 584 odst. 4 soudního řádu).

9 Jestliže soud rozhodne o společné péči rodičů, co to v praxi znamená?

(Viz bod 2). To znamená, že oba rodiče vykonávají i nadále práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti (výkon „péče“ o dítě, výkon práva na výchovu dítěte, výkon práva na správu a užívání majetku dítěte podle zákona) a žádný z rodičů nemůže sám o sobě přijmout rozhodnutí, které by bránilo druhému rodiči, aby vykonával svá vlastní oprávnění. Musí tedy získat souhlas od druhého rodiče, a pokud jej nemá, nemůže jednat. Nicméně například, co se týče „péče“ o dítě, rodič, u kterého se dítě nachází, bude přijímat v tuto dobu rozhodnutí týkající se časového rozvrhu, pravidel chování atd. V případě třetích stran se má (v dobré víře) za to, že každý z rodičů jedná se souhlasem druhého rodiče, vykonává-li sám úkon této odpovědnosti (článek 373 občanského zákoníku).

10 Na jaký soud nebo úřad je třeba se obrátit s žalobou přiznání o rodičovské odpovědnosti? Jaké náležitosti je nutno dodržet a jaké dokumenty je třeba předložit?

Na základě čl. 572a bod 4 soudního řádu rozhoduje soud pro rodinné věci o návrzích týkajících se rodičovské odpovědnosti, ubytování nebo práva na osobní styk, pokud jde o nezletilé děti. Doklady, které je třeba připojit k návrhu, se liší v závislosti na podaném návrhu.

11 Jaké řízení se v těchto případech používá? Existuje zrychlené řízení?

Určité případy, které spadají do příslušnosti soudu pro rodinné věci, jako jsou případy týkající se rodičovské odpovědnosti, práva na ubytování a na osobní styk, jsou považovány zákonem za naléhavé a mohou být zahájeny žalobou (*requête contradictoire*), předvoláním (*citation*) nebo společnou žalobou (*requête conjointe*). O takových věcech se rozhoduje jako při rozhodování o předběžných opatřeních. Jestliže je věc zahájena předvoláním, činí lhůta nejméně 2 dny (viz čl. 1035 pododstavec 2 soudního řádu). V ostatních případech se zahajovací soudní jednání koná nejpozději do 14 dnů, které následují po podání žaloby soudní kanceláří (čl. 1253b odst. 4 pododstavec 2 soudního řádu).

Ve všech věcech týkajících se nezletilých dětí se musí účastníci dostavit osobně k zahajovacímu jednání, ale také k jednáním, kde se projednávají otázky týkající se dětí, jakož i k dalším jednáním soudu (čl. 1253b odst. 2 pododstavce 1 a 2 soudního řádu). Nadto má každý nezletilý právo být slyšen ve věcech, které se ho týkají a které se vztahují k rodičovské odpovědnosti, k právu na ubytování a k právu na osobní styk (čl. 1004 odst. 1 pododstavec 1 soudního řádu).

12 Mohu získat právní pomoc na pokrytí nákladů řízení?

Uplatňují se ustanovení obecného práva (viz karta „Právní pomoc – Belgie“).

13 Je možno se odvolat proti rozhodnutí ve věci rodičovské odpovědnosti?

V případě rozvodu na základě vzájemného souhlasu se účastníci dohodli na podrobné úpravě rodičovské odpovědnosti, nejvyšší státní zástupce vyjádřil své stanovisko a soud pro rodinné věci schválil dohody a rozhodl o rozvodu, není tedy v zásadě namístě podávat odvolání.

V ostatních případech je možné podat odvolání proti rozhodnutí týkajícímu se rodičovské odpovědnosti ve lhůtě, která činí obecně jeden měsíc. Tato lhůta běží od doručení rozsudku, nebo jeho oznámení (odvolání proti usnesení vydanému na základě jednostranného návrhu). Někdy je pro začátek běhu promlčecí lhůty vzato v úvahu datum vynesení rozsudku (například při odvolání státního zastupitelství).

14 V určitých případech může být nezbytné obrátit se na soud, aby rozhodnutí ohledně rodičovské odpovědnosti vymohl. Jaký postup se v těchto případech použije?

Soudu pro rodinné věci, který stanovil harmonogram ubytování dítěte u jednoho a druhého z jeho rodičů, nebo který určil právo na osobní styk s rodičem, nebo dokonce s třetí osobou, přísluší, aby opatřil následně u svého rozhodnutí nařídít výkon rozhodnutí (čl. 387b, odst. 1 pododst. 5 občanského zákoníku).

Tento soud určuje charakter výše zmíněných opatření výkonu a podrobnou úpravu výkonu s ohledem na zájem dítěte a jmenuje, pokud to považuje za nutné, osoby oprávněné, aby doprovodily soudního vykonavatele pro účely vykonání rozhodnutí. Soud pro rodinné věci může rozhodnout o periodické sankci, která má za cíl zajistit dodržování přijatého rozhodnutí.

15 Co bych měl učinit, aby bylo rozhodnutí o rodičovské zodpovědnosti, které bylo vydáno soudem v jiném členském státě, uznáno a vykonáno v tomto členském státě?

Od 1. března 2005 na základě nařízení č. 2201/2003, nazývaného „Brusel IIa“, jsou v zásadě uznávána ze zákona všechna rozhodnutí týkající se rodičovské odpovědnosti vydaná v členském státě (s výjimkou Dánska). Nicméně výkon rozhodnutí předpokládá, nejde-li o rozhodnutí o právu na styk a rozhodnutí o navrácení dítě v případě únosu, podání žádosti o vystavení doložky vykonatelnosti k soudu pro rodinné věci, který bude rozhodovat stejným způsobem jako o předběžných opatřeních.

Toto zjednodušené řízení se však nevztahuje na rozhodnutí vydaná před výše uvedeným datem mimo rozvodové řízení. V takovém případě by bylo třeba dodržet obvyklé postup pro dosažení uznání a výkonu rozhodnutí.

16 Na který soud v tomto členském státě bych se měl obrátit, chci-li napadnout uznání rozhodnutí o rodičovské zodpovědnosti, které bylo vydáno soudem v jiném členském státě? Jaký postup se v těchto případech použije?

Na soud pro rodinné věci se může obrátit kterákoliv osoba, která má zájem, aby bylo odepřeno uznání rozhodnutí vydaného v zahraničí. Tento soudní orgán může přerušit řízení, pokud je dotyčné rozhodnutí předmětem opravného prostředku v zemi vydání.

17 Jaké právo použije soud v řízení o rodičovské zodpovědnosti, jestliže dítě nebo strany nežijí v tomto členském státě nebo mají různou státní příslušnost?

Belgické soudy uplatňují v zásadě právo obvyklého bydliště dítěte.

Nicméně právo státu, jehož je dítě státním příslušníkem, se uplatní, pokud právo obvyklého bydliště neumožňuje zajistit ochranu, kterou vyžadují osoba nebo její majetek. Belgické právo se uplatní za předpokladu, že se ukáže fakticky nebo právně nemožné přijmout opatření, která stanoví cizí rozhodné právo.

Poslední aktualizace: 28/06/2019

Za originální verzi stránky (v jazyce daného členského státu) odpovídá příslušné kontaktní místo Evropské soudní sítě. Překlad pořídily útvary Evropské komise. Je možné, že změny, které v originální verzi případně provedly orgány daného členského státu, nebyly ještě do překladů zapracovány. ESS-O ani Evropská komise neodpovídá ani neručí za informace a data, které tento dokument obsahuje či na které odkazuje. Předpisy v oblasti autorských práv členských států odpovědných za tuto stránku naleznete v právním oznámení.